

TRILBY KENT

De briefwisseling

the house of books

Oorspronkelijke titel

Smoke Portrait

Uitgave

ALMA BOOKS LTD, Richmond, United Kingdom

Copyright © 2011 by Trilby Kent

Copyright voor het Nederlandse taalgebied © 2011 by The House of Books,
Vianen/Antwerpen

Vertaling

Ineke van Bronswijk

Omslagontwerp

Studio Jan de Boer BNO, Amsterdam

Omslagillustratie

Yolande de Kort/Trevillion Images

Opmaak binnenwerk

ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 443 3185 1

D/2011/8899/139

NUR 302

www.thehouseofbooks.com

All rights reserved.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

I

Toen mijn vader hoorde dat Krelis dood was, ging hij met een fles Westmalle en de familiebijbel naar de poortkamer. Hij zei tegen mij dat ik naar huis moest gaan.

‘Maar we zijn al thuis,’ zei ik, want de poort is in feite niet meer dan het verbindingsstuk dat ons huis en dat van de familie De Bruyns met elkaar verbond. Vroeger was de poort onderdeel van een uitkijktoren, maar tegenwoordig is er weinig om over uit te kijken, afgezien van de eenden in het kanaal. Mijn vader hoorde me niet.

Mevrouw Lekaerts en tante Marta waren koffie aan het zetten in de keuken. Moeder zat bij de Leuvense kachel, op precies dezelfde plek waar ze had gezeten toen het bericht kwam dat er een ongeluk was gebeurd bij de vollersmolen. Toen tante Marta me binnen zag komen, fluisterde ze iets tegen mevrouw Lekaerts. Mevrouw Lekaerts keek me aan zoals je naar een spin in het bad kijkt – je hoopt dat het beest je niet zal zien totdat je aangekleed bent en je het plat kunt trappen – en fluisterde iets terug.

‘Hij begrijpt het toch niet. Laat hem met rust,’ zei mijn moeder.

Ik ging naar boven naar mijn kamer. Daar zat ik in het vogelboek van Bahlow te lezen toen het nieuws van mijn broer werd ge-

bracht. Lezen is trouwens een groot woord: ik probeerde de bladzijden los te peuteren die mijn moeder vroeger, toen ik nog overal bang van werd, aan elkaar had gelijmd. Het was me net gelukt om een van de prenten bloot te leggen toen een van de lakenvollers aan de deur kwam. Daarna was er zoveel commotie dat ik me niet meer kon concentreren.

Het was een afbeelding van een zwarte adelaar en haar twee jongen. Je zag de moedervogel wegvliegen in de verte, en de jongen vochten met elkaar. Het onderschrift luidde: ‘Het oudste jong begint het gevecht zodra het tweede ei uitkomt. In de meeste gevallen doodt het eerste jong het tweede, een onderlinge strijd die aan Kaïn en Abel doet denken.’

Vroeger had de prent me nachtmerries bezorgd. Het grootste jong pikte met zijn kromme snavel naar het kleintje, dat hulpeloos op zijn of haar rug lag, met het roze tongetje dat uit het snaveltje stak in een zinloze kreet. Het schedeltje was opengepikt en de hersenen puilden eruit, maar allebei de oogjes waren nog open, keken naar mij terwijl ik het vogeltje dood zag gaan.

Ik draaide me op mijn rug en vroeg me af wat mijn vader aan het doen was aan de andere kant van de muur. Ik had de Bijbel snel zelf nodig, want het was al vrijdag en ik had de les voor zondag nog niet voorbereid. We waren bezig met Handelingen, maar er waren andere vragen die aan me knaagden, zoals: Als God pas op de vierde dag de zon en de sterren schiep, hoe kon hij dan al op de eerste dag licht van duisternis scheiden? Of: Als de slang ertoe was veroordeeld om op zijn buik voort te kruipen omdat hij Adam en Eva in verleiding had gebracht, hoe bewoog hij zich dan voor die tijd? En: Als Adam en Eva de eerste mensen waren, waar kwam Kaïns vrouw dan vandaan?

Het waren goede vragen, redelijke vragen – vragen die ik kon stellen aan meneer Hendryks, die samen met mij de mis diende in de Sint-Janskerk. Meneer Hendryks had een hoog, kaal voorhoofd en de ogen van een roofvlieg. Hij was de enige persoon die ik kende die niet in Mechelen was geboren. Hij kwam uit Diksmuide en was na de oorlog naar onze stad gekomen om voor de spoorwegen te gaan werken, maar hij was al zo lang ik hem kende gepensioneerd. Het leek me heel eerbiedwaardig om gepensioneerd te zijn; het be-

tekende dat je de hele dag niets kon doen en toch met je hoofd hoog geheven naar de kerk kon lopen. Toen ik tegen hem zei dat ik op een dag zelf graag gepensioneerd wilde zijn, adviseerde hij me glimlachend om dan alvast te gaan sparen – het was zijn manier om te zeggen dat ons land naar de haaien ging. Zo dachten de meeste volwassen inwoners van onze stad erover, hoewel meneer Hendryks zich tegenover mij nooit negatief uitliet. Zijn ogen, die achter de dikke brillenglazen net grote, knipperende kevers leken, zeiden iets anders. Het zat me dwars dat hij moest liegen, dus veranderde ik van onderwerp en vroeg ik hem waarom het beeld van Sint-Bartholomeus in de kerk glimlachte, terwijl hij zijn eigen huid vasthield die van zijn botten was gegeseld. Van dat soort vragen hield meneer Hendryks, en hoewel ik het antwoord al wist, had ik als een gehoorzame schooljongen geluisterd toen hij uitlegde dat het beeld Sint-Bartholomeus in de hemel voorstelde, en dat de huid in zijn handen alleen maar zijn aardse huid was.

Ik draaide me terug op mijn buik en bestudeerde nogmaals de prent van de adelaarsjongen. Ik vroeg me af of slangen werden herenigd met de huiden die ze gedurende hun leven hadden afgeworpen. Ging slangen naar de hemel, zelfs al waren ze niet gedoopt en konden ze geen boete doen voor hun zonden? Als het waar is wat mijn klasgenoot Pepijn vertelde, zijn de meeste slangensoorten die ooit op de aarde hebben geleefd allang uitgestorven. Alleen de goed aangepaste soorten – de soorten die bijna volmaakt zijn – overleven. Net als mensen en zwarte adelaars en boa constrictors – die in één keer wel zeventig nakomelingen kunnen krijgen.

Krelis was volmaakt. Mijn ouders hadden hem nooit begrepen; zijn genialiteit had hen bijna net zo erg in verwarring gebracht als zijn verdwijning in de rivier. Moeder was op haar vijftiende van school gegaan en naaister geworden, en vader was niet veel ouder geweest toen hij ging vechten in de oorlog, dus Krelis wist meer dan wij alle drie bij elkaar. Hij won drie jaar op rij de prijs voor het beste gedicht en hij voetbalde en hockeyde beter dan alle anderen. Zijn wiskundeleraar gaf hem altijd extra opdrachten, maar Krelis kwam binnen de kortste keren met formules aanzetten die zelfs het schoolhoofd niet kon oplossen.

Hij had een halfjaar in de vollersmolen gewerkt. Kurt Bokhoven

had hem een week na hun eindexamen overgehaald om de baan aan te nemen, en hij had er zelfs in die korte tijd al vrienden gemaakt. Na het uitklokken zaten de jonge mannen achter de fabriek in norse, peinzende groepjes te roken, hun kraag opgezet tegen de wind en hun kin tegen hun borst, zodat ze eruitzagen als generals die de koppen bij elkaar staken. Soms liep ik er aan het eind van de dag langs en hoorde ik hen ontevreden over de voormannen praten. Op een dag stopte Kurt een paar pamfletten in mijn overhemd en hij zei dat ik ervan zou lusten als iemand ze zou vinden. Een van de pamfletten had als titel *Wat moet er gebeuren?* en het zag eruit alsof het al door een hele hoop andere mensen was gelezen. Ik begreep er niet veel van en sloeg de vettige, dicht bedrukte pagina's ongeduldig om, maar ik vond dat ik het in elk geval moest lezen. De volgende dag gaf ik het pamphlet aan mijn broer, met het verzoek het terug te geven aan Kurt. 'Wat vond je ervan?' vroeg Krelis. Ik zei dat ik pijn in mijn ogen kreeg van de kleine lettertjes, en hij bromde iets onverstaanbaars en stopte de pamfletten in zijn zak. 'Misschien ben je er nog te jong voor.' Door de manier waarop hij het zei, kreeg ik er spijt van dat ik niet meer mijn best had gedaan. Dat effect had mijn broer op mensen; iedereen hunkerde naar zijn goedkeuring. Krelis had elke week een nieuw vriendinnetje kunnen krijgen. Het ergste was nog wel dat hij aardig en nobel en ouderwets was. Hij zag er zelfs uit als een ridder: hij had een kaarsrechte scheiding in zijn blonde haar, was zongebruind en breedgeshouderd, en hij rook lekker. Moeder zei dat zijn huid nog steeds naar de adem van een baby rook, zelfs nu hij een man was.

Er was echt niets op hem aan te merken geweest, maar nu was hij er niet meer.

Tegen de tijd dat ik wakker werd, was het bijna donker in mijn kamer. In de hoeken van het plafond hadden zich blauwe schaduwen genesteld, en op de hutkoffer naast de kast leek mijn accordeon net een gordeldier dat zijn kop in zijn geschubde harnas had teruggetrokken.

Ik sloeg het boek dicht en zette het terug op de boekenplank, stond op van het bed en liep naar het raam met uitzicht op de bakstenen trapgevels van de huizen aan de overkant van de straat:

rood met bruine façades met kleine vierkante zolderraampjes, net als het mijne. Verder omlaag zou je bemoste waterspuwers en boogvormige deuren zien, sierlijk smeeditjzer voor de ramen en verzakte stenen stoepjes die versmolten met de kinderhoofdjes. Maar de huizen stonden zo dicht bij elkaar dat ik vanuit mijn raam alleen een paar daken kon zien, afgetekend tegen een loodgrijze lucht, gevels met rechte hoeken van keurige rijtjes bakstenen, elke trap een halve baksteen korter dan de vorige. Ze waren heel zorgvuldig gemetseld en wezen fier omhoog.

Niemand had me geroepen voor het eten. Het moest al bijna acht uur zijn, en toch hoorde ik van beneden niet de vertrouwde geluiden die bij de avond hoorden – het gekletter van servies, het gesis van de ketel, het gekraak van de radio die door mijn vader werd afgestemd. Ik trok het beddengoed recht en schuifelde door het donker naar de streep licht onder de dichte deur. Ik keek nooit om me heen in het donker, want dan zag ik dingen op mijn pad over het hoofd en struikelde ik, of ik werd naar de zwarte gaten in de hoeken getrokken. Bepaalde planken van de vloer moesten worden vermeden, de planken die kraakten, de planken die ongeluk brachten. De regels zorgden ervoor dat het veilig was in mijn kamer. (Maak geen omweg onderweg naar de kerk, want God mag nooit op de tweede plaats komen. Doe de rechterschoen aan voor de linker, maar was de linkervoet altijd het eerst. Spuug op afgeknipte nagels. Enzovoort.) Volgens meneer Hendryks was dat de reden dat ik belangstelling had voor natuurwetenschappen, omdat het daarin zo sterk om regels draait. In elk geval in de natuurwetenschappen. Ik vroeg hem een keer of er ook ónnatuurlijke wetenschap bestond, en hij keek me een beetje raar aan en gaf toen een verstandig antwoord, zoals ik van hem gewend was.

‘Onnatuurlijke wetenschap betekent een schending van de regels,’ zei hij.

Op de overloop zag ik dat de deur van de slaapkamer van mijn ouders dicht was. Er scheen geen licht onderdoor, en de stilte was onprettig. Links van me stond de deur van Krelis’ kamer op een kier, maar ook in die kamer was het donker.

Ik sloop de trap af in de richting van het schijnsel van een gaslamp op de keukentafel. Maar er was niemand. Tante Marta en

mevrouw Lekaerts waren weg, en ik besefte dat mijn moeder naar bed moest zijn gegaan. In de gootsteen stonden drie kopjes: twee lege en een halfvol met koffie verkeerd. Van het brood waren alleen het kapje en een paar kruimels over. Ik deed de koelkast open; er lagen nog wat organen op een kluitje, het enige overblijfsel van een haas die Krelis in de herfst had gevangen.

Opeens rammelde ik van de honger.

Vader zou me geld moeten geven om er in de kroeg een stukje brood en kaas van te kopen. Misschien kreeg iemand van De Kraan wel medelijden met ons, zou ik een warme maaltijd krijgen en vader een borrel van het huis. Met het beeld van dikke waterzooi voor ogen, met lekker veel kip, wortel en grote stukken zachte aardappel, ging ik naar buiten.

De ingang van de uitkijktoren was in een kleine alkoof tussen onze keukendeur en het koetshuis van de familie De Bruyn. De muren waren geschilderd met witkalk die mijn vader donker kleurde met stierenbloed – de kleur was inmiddels eerder bruin dan rood. Toen we klein waren, hadden Krelis en ik ons vaak in de alkoof schuilgehouden als we verstoppertje speelden, hoewel we zelden de trap naar de poortkamer namen. Volgens Krelis had een jonge vrouw zich daar kort na de oorlog opgehangen. Mijn vriend Nijs zei dat ze het waarschijnlijk met een Duitse soldaat had gedaan. Als ik het merkwaardig piepende gekwetter van de spreeuw hoorde die nestelden onder ons dak, stelde ik me altijd voor dat ze het geluid van het krakende touw nadeden. Niemand had het ooit over de opgehangen vrouw, dus vroeg ik me wel eens af of Krelis het hele verhaal had verzonden om mij bang te maken, maar als een idee eenmaal heft postgevat, maakt het niet meer uit of het een leugen of de waarheid is. Ik griezelde al bij de gedachte dat ik daar in mijn eentje zou zijn.

Met mijn schouder duwde ik de deur open. Ik ging behoedzaam naar binnen en tuurde omhoog door de openingen in de trap, die zich rondom een stenen pilaar naar boven spiraalde. Boven zag ik een zwak schijnsel.

‘Vader?’

Aan de ijzeren leuning trok ik mezelf een paar treden omhoog, maar halverwege bleef ik staan. Ik legde mijn hoofd tegen de koele

stenen pilaar, zodat ik langs de spil omhoog kon kijken. ‘Vader, bent u daar?’

Een stoel schraapte over de vloer boven mijn hoofd en stof dwarrelde omlaag. Aan het holle geluid van de fles die op hout werd neergezet, wist ik dat er niets meer in zat.

‘Ben jij het, jongen?’

‘Ja, ik ben het, vader...’

‘Krelis?’

Ik deed nog een paar stappen, maar bleef staan voordat mijn hoofd tegen het valluik stootte. In mijn dromen kon ik in één sprong van een trap vliegen en de grond raken met de sierlijkheid van een vogel die op water neerstrijkt. Maar tussen de leuning en de pilaar was niet genoeg ruimte voor een zweefduik.

‘Ik ben Marten, vader.’

‘Wie?’

Het valluik ging open, en in het gat verscheen het enorme hoofd van mijn vader, verlicht door een flakkerende kaars.

‘Ik heb honger. Moeder slaapt al en er is niets te eten...’

‘O?’ Een hand dook door de duisternis omlaag, maar ik was niet langer zo klein dat hij me makkelijk met één arm kon optillen. Ik verzette me, landde met een ploff op de rand van de vloer.

‘Ik dacht dat we naar De Kraan konden gaan, vader. Dan kunt u iets drinken.’

Het hemd van mijn vader hing uit zijn broek en zat vol vlekken. Hij keek me met lodderige ogen aan, nam mijn hoofd tussen zijn grote warme handen en rammelde me zacht heen en weer. ‘Waar is Krelis?’

De ruimte was leeg, op een stoel en een tafel na. Een spreuwenwennest was van een van de balken naar beneden gevallen, een bergje twijgjes en veertjes die bewogen in de tochtstroom.

‘Waar is Krelis?’

‘Hij is dood, vader.’

‘Dood?’

‘Ja, vader.’

Hij zakte op zijn hurken en hield zijn hoofd schuin. ‘Dus je wilt iets eten?’

‘Ik heb honger.’

‘Je hebt honger.’

‘Ja, vader.’

‘Dan gaan we iets eten.’ Hij begon te zoeken in zijn zakken – broek, hemd, in een sok – en vond een paar muntstukken.

‘Dat is niet genoeg voor ons tweeën, vader. Daar kun je alleen brood voor kopen, of een kommetje soep.’

‘Je moet eten, Marten.’ Hij drukte me de munt in handen en vouwde mijn vingers eroverheen. ‘Je lichaam zegt het. Het zijn zware tijden.’

‘Ja, vader.’

‘Het leven is een strijd, Marten. In de woestijn, in de bergen...’

‘Een strijd met de duivel, vader?’

Hij glimlachte goedkeurend en stak een bevende hand uit om me over mijn hoofd te aaien, maar besefte toen dat hij er niet bij kon. ‘Met de duivel, precies. Je vecht om te blijven leven. Je vecht en je vecht en je vecht.’

‘Ja, vader.’

‘Net zoals ik heb gedaan. Dat moet je goed onthouden, Marten.’

‘Ik weet het, vader.’

‘Waarom heb ik tegen het Duitse tuig gevochten, Marten? Nou, waarom?’

‘Voor een vrij Vlaanderen, vader.’

‘En wat hebben we gekregen?’

Ik schudde mijn hoofd.

‘Wat hebben we gekregen?’

‘We hebben... We hebben...’ Ik zocht naar woorden.

Hij knikte grimmig. ‘Begrijp je het?’

‘Ja, vader.’

Met een kreun ging hij op zijn rug liggen. ‘Haal iets te eten, Krelis.’

‘Marten, vader.’

‘Is dat mens Lekaerts nog beneden?’

‘Nee, vader.’

‘Gelukkig.’

Ik wachtte tot hij langzaam en raspend ademhaalde, liet me zakken door het luik en liep behoedzaam de wenteltrap af. In het kaarslicht van boven kon ik net de omtrek van de brievenbus tegen

de achtermuur van de alkoof onderscheiden. Ik tilde de klep op en stak mijn hand erin. Leeg. Maar toen ik de klep weer dicht liet vallen, dwarrelde er iets langs mijn blote knieën omlaag. Het was een dikke envelop die zwaar aanvoelde.

Pieter van Houten

2, 812

Melkstraat 6

Mechelen

Belgium

We woonden in de Melkstraat 6, maar ik kende niemand die Pieter van Houten heette.

Ik stak de brief in mijn zak en ging naar binnen.